

DE RAAD AAN HET WERK

Doe-democratie

Vincent van Stipdonk, raadgever en redacteur

Het komt – volgens WRR, Rob en RMO – steeds vaker voor dat burgers niet meer wachten op politieke besluitvorming, maar zelf maatschappelijke kwesties oppakken en oplossen. Dit verschijnsel is bekend geworden als de doe-democratie.

Voor gemeenteraadsleden kunnen zulke maatschappelijke initiatieven lastig zijn. Zij moeten loslaten dat zij steeds diegenen (moeten) zijn die de ideeën en belangen via het politieke systeem omzetten tot beleid dat gezaghebbend wordt uitgevoerd. Zij kunnen worden geconfronteerd met initiatieven die indruisen tegen gemeentelijk beleid.

Vertrouwen op burgers

In de doe-democratie gaan dingen anders, minder voorspelbaar en minder gereguleerd dan in de representatieve democratie. De neiging om vooraf regels te stellen, en om in te grijpen als het misgaat, valt moeilijk tegen te gaan – als dat al moet. Het is (te) gemakkelijk om tegen de overheid te zeggen dat zij moet 'loslaten in vertrouwen' en moet 'vertrouwen op burgers'. Zelfs als taken in goed overleg zijn losgelaten, overgedragen aan inwoners, is het zeer waarschijnlijk dat de overheid wordt aangesproken als het mis gaat in de publieke ruimte.

Spanningen

Burgers zijn onderling niet gebonden aan de beginselen van behoorlijk bestuur. Dat leidt tot drie spanningen in de relatie tot de representatieve democratie.

In de doe-democratie gaat het om projecten die mensen zelf kunnen uitvoeren

1. Gelijkheid van toegang is niet geborgd: participatie sluit uit

Het waarborgen van gelijkheid van toegang tot besluitvorming is een breed gedeeld democratisch principe. Sommigen stellen dat doe-democratie hierin te kort schiet. Het zou iets zijn voor 'ons soort mensen' en leiden tot een 'participatie-elite' van goedgebekte, hoger opgeleide, autochtone mannen, terwijl (verbaal) zwakkeren en lager opgeleiden

buiten de boot vallen. Inderdaad kan of wil niet iedereen meedoen in de doe-democratie. Maar is dat anders in de reguliere democratie? En juist in het niet-politieke bestaan van burgers schuilen mogelijkheden voor effectieve participatie, als aanvulling op de representatieve instituties. Door het belang van niet-politieke domeinen te versterken wordt het aantal locaties waar burgers

al dan niet accepteren van variatie tussen en binnen gemeenten is een politiek discussiepunt. (Hoe) moet de overheid een minimale vorm van gelijkheid garanderen? Artikel 1 van de Grondwet stelt in ieder geval duidelijk dat in Nederland gelijke gevallen gelijk worden behandeld.

3. *Voorspelbaarheid en continuïteit zijn niet geborgd: participatie is 'maar' tijdelijk*
Bij maatschappelijke initiatieven is het veelal onzeker hoe lang deze in stand blijven. Willen mensen zich wel langdurig committeren? Participatie is niet alleen maar leuk, zoals sommige ambtenaren en onderzoekers op dit moment

In de doe-democratie gaan dingen anders, minder voorspelbaar en minder gereguleerd.

kunnen meebeslissen vergroot en kunnen de gebrekkige participatiemogelijkheden van de representatieve democratie wellicht worden gecompenseerd.

2. Het publieke belang is niet geborgd: participatie leidt tot selectiviteit en variatie

In 'de doe-democratie' kan selectiviteit ontstaan in wat er (wel en niet) gebeurt, doordat burgers alleen zelfgevoelde problemen oppakken, minder aansprekende problemen (en groepen) negeren. Oftewel: initiatiefnemers doen wat hen zelf interesseert, maar kijken niet naar wat de maatschappij nodig heeft. Positiever geformuleerd gaat het in de doe-democratie om projecten die mensen zelf kunnen uitvoeren, zoals kleinschalige buurtvoorzieningen, en daarom niet om grote politieke samenlevingsvraagstukken, zoals de verdeling van werk en inkomen. Ook zullen er verschillen ontstaan tussen actieve en passievere buurten. Het waarborgen van gelijkheid in resultaten (gelijke monniken, gelijke kappen) en het

wel heel erg benadrukken, maar vaak ook moeizaam en lastig. Als deelnemers vermoeid raken of als een belangrijke trekker wegvalt, kan het initiatief net zo snel verdwijnen als het ontstond. Critici zeggen dat je niet kunt 'rekenen' op dergelijke initiatieven. Sommige maatschappelijke initiatieven worden overigens geformaliseerd (bijvoorbeeld buurtcoöperaties) waardoor die kans minder groot is. Vanuit overheidsperspectief staan die onzekerheid en onvoorspelbaarheid op gespannen voet met de algemene beginselen van bestuur. Anderen zeggen dat publieke waarde ook waardevol is als het niet voor altijd is. En uiteraard zijn ook overheidsvoorzieningen niet voor de eeuwigheid...

vstipdonk@planet.nl

Het totale rapport is inmiddels beschikbaar op www.decentraalbesteding.nl

Deel 1 is verschenen in RaadsledenNieuws nummer 5, oktober 2014.